

Народ в прислів'ї зазначає:
Оте, що дехто зневажає,
Більш варте часто, ніж гадають.
Тож дії ті всю мудрість мають,
Що йдуть до доброї мети,
Не слід зусиль тут берегти,
Інакше можна не сказати
Про те, що будуть цінувати.
Кретьєн з Труа тому і каже,
Що розум той тут свій покаже,
Хто вміння ревно хоче мати
Казати добре і повчати.
Він повість про пригоди взяв
Й роман чудовий гарно склав,
І довести ним можна й знати,
Що той не може розум мати,
Хто не поширює науку,
Як змогу дав Господь у руку.
Тож про Ерека, — Лака син! —
Роман цей, і тут сором тим,
Хто в нім шматує і псує,
Як графам зміст весь подає.
Я тут роман свій починаю,
Який усі вже пам'ятають,
Як християнства вік триває, —
Кретьєн такі заслуги має.
В дні великодні, навесні,
В Артура двір зібрались всі

У замку, що Карадіган:
Пишноти й світ не бачив сам.
Там лицарів ясних багато,
Сміливих, здатних воювати,
Високих дам, вродливих дів,
Шляхетних доньок королів.
І, перш ніж двір свій розпустити,
Король звелів оголосити
На оленя, що білий, лови,
Бо звичай був такий чудовий.
Сеньйор Говен враз заперечив,
40 Почувши про такі-от речі:
— Величносте, оцих-бо ловів
Ніхто схвалити не готовий,
Бо кожен тут віддавна знає,
У чому звичай полягає:
Хто оленя вже уполює,
Той право має і цілує
Тут найгарнішу діву двору,
Й біду накличе, певне, скору;
Великі лиха можуть статись,
Бо є п'ятсот, як рахувати,
Високого тут роду дів,
Шляхетних доньок королів,
І жодної між них немає,
Що друга-лицаря не має,
І кожен, наче у вогні,
Байдуже, слушно або ні,
Про подругу свою заявить,
Що вроду кращу вона явить.
І тут король: — Я добре знаю,
60 Та намірів вже не міняю:
Король як слово своє мовив,
Про суперечки нема мови.
Тож вранці з радістю бучною
Йдемо на лови всі турмою

У ліс пригод, що нам тут ближній;
Ці лови будуть дивовижні.
Отак про лови вирішали,
Щоб завтра в ліс уже рушали.
Уранці, тільки розсвітало,
У короля вже сну не стало,
Вдягнувсь доречно для мети
В камзол короткий, щоб іти;
Звелів і коні готувати,
І лицарям нараз вставати,
Щоб луки, стріли усі взяли
І в ліс на лови вирушали.
І королева верхи сіла,
Ще й дама з почиту уміла,
Що, діва, справжня королівна,
80 Коня сідлала, горда й рівна.
Позаду їх коня острожив
Ерек; цей лицар смілий, гожий,
До Круглого належав столу,
Хвалу в дворі він мав не кволу,
Бо ревно всі його хвалили,
Всі інші так не заслужили;
Вродливий дуже, тож таких
Шукати марно в землях тих.
Шляхетний, гарний і хоробрий,
Не мав ще й двадцять п'ять літ добрих,
І жоден лицар його віку
Не мав звияг таких справіку.
Про його риси що сказати?
Він верхи добре вмів скакати
В накидці гарній з горностая,
І тільки в чвал коня пускає;
Камзол на ньому наче влитий,
В Константинополі пошитий,
Штани на ньому пречудові,
100 Бо добре скроєні шовкові.

Він мав остроги золоті,
Що сяяли, немов святі,
І зброї різної не мав,
Лиш меч на поясі звисав.
Ерек услід тепер погнався
Й до королеви дорівнявся:
— Як вам це до вподоби, дамо, —
Він мовив, — буду я із вами,
Бо намір мій, і не почасті,
Лиш вам тут товариство скласти.
Сказала королева дяку:
— Мій друже, понад міру всяку
Вважаю ваше товариство
За тут найкраще, — правда чиста.

120

Швиденько потім усі мчали
Й чимдуж до лісу доскакали,
Хто перший між дерев ступив,
Вже олеля там сполошив.
Гучали сурми, крик лунав,
Собак табун тварину гнав,
Знай гавкали і нападали,
І стріли лучники пускали.
Попереду король там мчав,
Іспанський кінь його тримав.
Гвеневра, в ліс коли зайшла,
Вслухатись зразу почала,
Ерек був поряд, весь уважний,
І діва гарна й куртуазна.
Та ті, хто олеля підняв,
Були далеко, й слід пропав,
Тому не чули втрюх ні звуку,
Ні сурм, ні псів й шукали луку,
Щоб вуха краще наставляти
Й почути, звідки долимати
Почнуть і гавкіт, й голоси.
Всі стали втрюх серед роси

140

Від стежки збоку і мовчали.
Але недовго і чекали,
Як бачать: лицар на коні
Враз показавсь в гущавині;
Зір королеви помічав
На шиї щит, як спис тримав.
Від лицаря праворуч збоку
І дівка їхала нівроку,
Їм шлях немовби відкривав
Ще карлик, спереду він мчав.
Канчук він мав собі в руках
Із вузликами на кінцях.
І королева помічає,
Що лицар ставний, кров буяє,
Тож закортіло їй почути,
Хто він і звідки міг прибути.
Звеліла діві під'їздити
І з лицарем заговорити:

160

— Що ж, мадемуазель, ідіть
І лицаря того просіть
До мене зразу підійти,
З собою й жінку привести.
Тож діву виноходець мчав
Туди, де лицар простував.
Копит лунав назустріч стук:
Мчав карлик, у руці канчук.
— Спиніться, діво! — крикнув він,
Мов повний злоби макогін, —
Чого вам треба тут шукати?
Таж вас не слід сюди пускати!
— Ставайте, карлику, ви скраю,
Я з лицарем розмову маю,
Наказ мене вперед послав.
Та карлик шлях їй заступав,
Бо дуже мав лиху натуру:
— Везіть назад свою фігуру,

Не здатні ви ще право мати
Тут лицарю хоч щось казати.
Та діва вже вперед рушала,
На застороги не зважала,
Була вся сповнена зневаги
До карлика дрібного зваги.
Що ж, карлик вмить канчук підняв,
180 Як кінь її вже підступав,
Хотів ударити в обличчя, —
Вона закрилась передпліччям,
Махнув він знову канчуком
І вдарив по руці притьмом,
Й така була удару сила,
Що руку синява покрила;
Тож діва вибору не мала,
Коня назад вже завертала,
І повернулась зі сльозами,
Які стікали ручаями,
І ними щоки всі укрились.
А королева розгубилась,
Як глянула на синю рану,
Жаль, гнів тому сприяли стану.
— Ереку, друже, — враз озвалась, —
Лиха пригода дуже сталась,
Бо діву карлик той шмагав,
Й нікчемний лицар дозволяв,
Щоб та потвора вся гріховна
200 Шмагала тіло, вроди повне.
Ереку, друже, йдіть туди
І лицарю скажіть прийти
Мерщій; хто він, я хочу знати,
І подругу його пізнати.
Ерек коня вже розвертав,
Остроги дав і враз помчав
До лицаря шляхом прямим,
Та вже вперед, на зустріч з ним

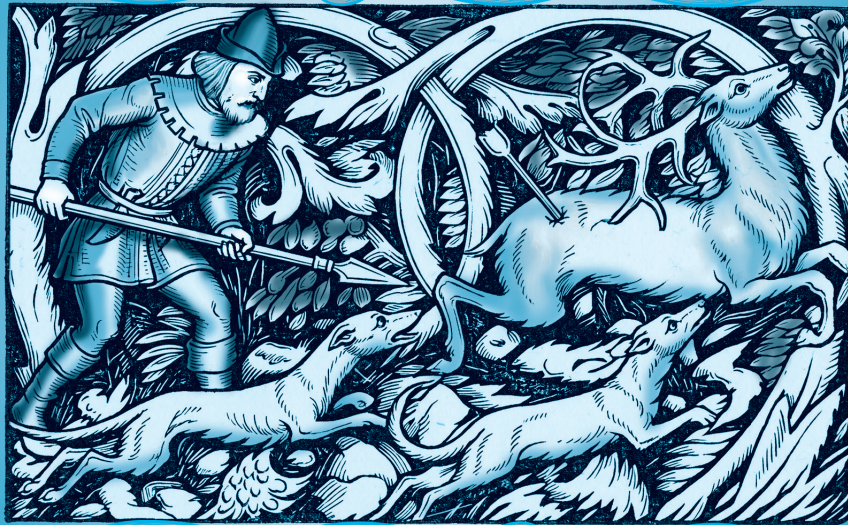

Йшов карлик, і вуста кричали:
— Ану спиніться ви, васале!
Чого вам треба тут шукати?
Я раджу вам назад вертати.
Сказав Ерек: — Тікай, огидний,
Як зло тобі ще не набридне?
Тож дай пройти! — Не пройдете!
— Пройду! — Не зробите ви те!
Ерек тут карлика відтрутив,
Та повний був той все ж отрути,
Бо канчуком ураз махнув
220 Й Ерека добре шмагонув
І по обличчю, і по шиї,
Сягнув канчук, мов тіло криє;
Із краю в край вже басамани
Лишили ремінці, мов рани.
Ерек збагнув: не можна бити,
Щоб зразу карлика прибити,
Бо ж бачив: лицар в обладунку
Й зухвалості засвідчив струнку.
Боявся, смерть його спіткає,
Як карлика він покарає.
Безумство — це ще не відважність,
Ерек засвідчив тут розважність,
Вернувсь до королеви зразу:
— Ви, дамо, бачили образу,
Той карлик рану заподіяв,
Рубці на шкірі він посіяв,
Його не смів я там чіпати,
Й ніхто не зможе дорікати,
Бо ж я не маю обладунку,
240 А лицар збройний в тім керунку,
Зарозумілий і зухвалий,
Схилитись може до ухвали,
Щоб з гордощів мене убити.
Я обіцяю все зробити,

Що зможу, щоб помститися
Й мені геть не зганьбитися!
На жаль, далеко моя зброя,
Щоб скористатися для бою,
В Карадігані я лишав,
Коли на лови вирушав,
Якщо по неї я піду,
Ніколи вже не дожену
Я лицаря, що все тут збував
І мчить тепер швидким алюром.
Отож годиться йти за ним
Хвостом далеким чи близьким,
Аж поки зброю я знайду,
В оренду, позику візьму.
Коли я зброю зможу взяти,
260 Готовий буду зразу стати
Я з лицарем отим до бою,
І присягаю головою,
Що битись будемо, допоки
Здобуде переможець спокій.
Як буде змога, за три дні
Вернутись пощастить мені.
Тоді в палац я завітаю,
У славі чи ганьбі, не знаю.
Не можу, дамо, зволікати,
За лицарем я маю мчати,
Я йду, вас доручаю Богу.
І королева з боку свого
Разів п'ятсот його просила
Ереку захист дати й силу.
Ерек Г'веневру вже покинув,
За лицарем услід полинув,
Її ж у лісі він лишав,
Де оленя король догнав,
Він перший в місце те прибув,
280 Де згодом олень вбитий був.

300

Тож оленя убили, взяли
І в путь зворотну вже рушали,
На возі оленя везли,
В Карадіган вже привезли.
А по обіді, як барони
Були веселі і без втоми,
Король, як звичай диктував, —
Бо ж оленя він сам вбивав, —
Надумав поцілунок брати,
Щоб звичай чинним той тримати.
В дворі враз буркіт залунав
І майже кожен присягав,
Що не минеться без двобоїв
Мечів, списів поміж собою.
Був кожен довести готовий,
Меча не шкодувавши, крові,
Що подруга найбільш вродлива;
Слова були лихі та мстиві.
Сеньйор Говен, як їх почув,
Вкрай невдоволений вже був
Й до короля звернувся словом:
— Величносте, лихі розмови
І настрій в лицарів негожий,
Їх поцілунок розтривожив,
Без сварки, кажуть, не минеться,
Можливо, й битись доведеться.
Король вже мудро давав раду:
— Говене, дайте ви пораду,
Як честь мою не рушать й право,
Сварки для мене — не обава.
На раду багатьох скликали,
Й барони двору участь взяли:
Король Ідер туди прийшов,
Бо перший виклик йому йшов,
За ним король Кадіолан,
Мав мудрість й духу мужній стан.